

Debatexperts **Lars Duursma** en **John Bijl** brengen voor nrc.next maatschappelijke discussies in kaart. Namens Debatrix coachen zij professionals, politici en leidinggevenden bij het overtuigend overbrengen van hun kennis en ideeën.

Moet er een verbod komen op

Vandaag debatteert de Tweede Kamer over een verbod op onverdoofd religieus slachten. Leden van de Partij voor de Dieren, dat nog niet zo lang geleden op een ruime Kamermeerderheid leek te worden aangenomen. In Nederland worden jaarlijks zo'n miljoen dieren onverdoofd geslacht. Een beroepen zich op hun geloof, dat hen verbiedt dieren bewusteloos te maken voor de slacht. Is slachthuizen zwaarder dan de vrijheid van godsdienst? En waarom richten we al onze aandacht op blijven voortbestaan? Hieronder de belangrijkste argumenten van voor- en tegenstanders in kaart.

JA

IS RELIGIEUS SLACHTEN

Dieren kunnen minutenlang lijden na het doorsnijden van de hals. Bij runderen wordt de *arteria vertebralis* (wervelslagader) niet doorgesneden waardoor het ten opzichte van de reguliere slacht veel langer duurt voordat bewustzijnsverlies optreedt.

Religieuze slachten leidt tot meer stress bij de toch al angstige dieren. Het uitsellecteren, verplaatsen en fixeren neemt meer tijd in beslag dan bij een regulier slachtproces. Dieren moet elk vermijdbaar lijden worden bespaard.

„De overheid dient deze middeleeuwse methoden uit te bannen. [...] We leven niet meer in het Stenen Tijdperk. „Er wordt niet meer gestenigd en dus ook niet meer religieus geslacht.“
Dion Graus, PVV

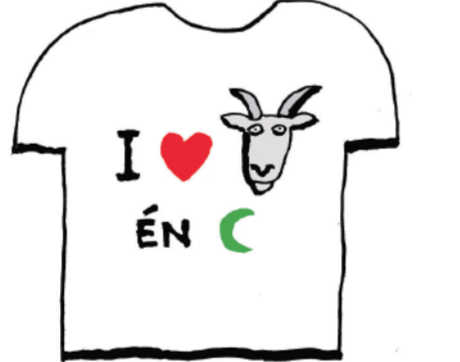
„Dierenartsen die er getuige van waren hebben me gezegd dat bij de joodse slacht dieren soms een afschuwelijke doodstrijd voeren.“
Hans Baaij, Stichting Dier & Recht

WEGEN DIERENRECHTEN ZWAARDER

Dieren verdienen rechten. Dieren kunnen niet voor zichzelf opkomen, maar wel denken en pijn voelen. Er komt bovendien steeds meer maatschappelijk draagvlak voor dierenrechten en het voorkomen van dierenleed.

De vrijheid van religie is niet absoluut. Van het halalvlees wordt slechts 20 procent onverdoofd geslacht. Ook enkele toonaangevende rabbijnen hebben verklaard dat de Thora toepassing van (reversibel) bedwelmen voorafgaand aan de slacht openlaat.

„Dierenleed wordt tegenwoordig erger gevonden dan pakweg tien jaar geleden. Zodoende kan het nu ook eerder dienen als een legitieme beperkingsgrond van de vrijheid van godsdienst.“
Hoofdreactioneel commentaar, nrc.next

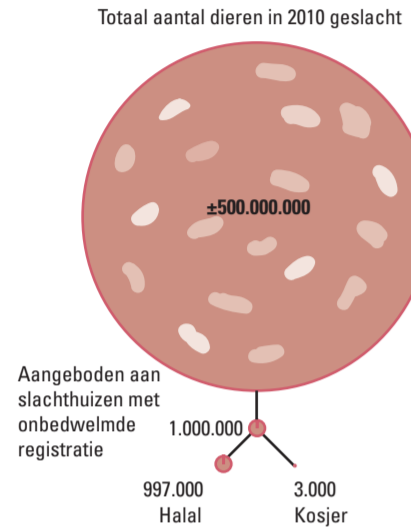
MOET DIT VERBOD EEN SPEERPUNT ZIJN BIJ

Het verbod past binnen andere wetgeving die de rechten van dieren beter beschermt. Niet het verbod op religieus slachten is een uitzondering, maar juist het feit dat regels voor dierenwelzijn overal gelden behalve in de joodse en islamitische slacht.

„Er horen beperkingen bij de vrijheid van godsdienst“
Marianne Thieme, PvdD

Om hoeveel dieren gaat het?

Waarom speelt dit debat juist nu?

Stel je hebt een weegschaal: op de ene schaal heb je het fysieke lijden van een dier dat wordt geslacht; op de andere het psychische lijden van een orthodoxe gelovige die niet mag leven volgens de voorschriften van zijn geloof. Wat weegt zwaarder? Dat vonden we jarenlang een domme vraag: natuurlijk weegt het lijden van de gelovige het zwaarst. Daarom gaven we orthodoxe joden en moslims het privilege om dieren te slachten volgens hun eigen traditie. Jammer voor het dier. Het is geen toeval dat er nu wel debat is over deze kwestie. Twee trends ontmoeten elkaar: dierenleed zijn we de afgelopen jaren steeds erger gaan vinden en godsdienstvrijheid steeds minder belangrijk. Dierenliefde kent diepe wortels. In 1975 verscheen het boek *Animal Liberation* van filosoof Peter Singer. Hij vergelijkt het dierenleed met het leed van slavernij. Zijn boek wordt gezien als bijbel van de dierenbeweging. In 1976 werd de actiegroep Animal Liberation Front opgericht. In 2002 ontstond in Nederland de Partij voor de Dieren. Deze maand besloot staatssecretaris Bleker (CDA) om het onverdoofd doden van palingen te verbieden. In ongeveer diezelfde periode kwam godsdienstvrijheid (en misschien vooral: moslimvrijheid) onder druk te staan. Zeker sinds 11 september en door de angst voor islamisering. Boerka's werden problematisch, net als vrouwenbesnijdenis en nu ook mannenbesnijdenis. In 2007 pleitte Geert Wilders voor een verbod op de Koran. En deze week pleit Boris van der Ham (D66) voor drastische inperking van islamitische scholen. De privileges van gelovigen zijn dus niet meer zeker, terwijl dieren er juist nieuwe faciliteiten bij kregen (zoals de belofte van een dierenpolitie). Is die liefde voor dieren overdreven? Lach niet te snel. Ooit lachten we ook om vrouwenrechten of om de afschaffing van slavernij. In de achttiende eeuw schreef de Britse satiricus Thomas Taylor een pamflet met de titel: *Een rechtvaardiging voor de rechten van het beest*. Dat was humoristisch bedoeld, als parodie op de al even belachelijke vrouwenrechten. Maar enkele eeuwen later pleitte de vrouwelijke politica Femke Halsema voor het opnemen van dierenrechten in de Grondwet.

m.m.w. van Reinier Kist, Arjen van Veelen en Jan Postma
Graphic: Yassine Salihine
Illustraties: Bas van der Schot

onverdoofd religieus slachten?

van partijen als de PvdA, D66 en VVD hebben grote bezwaren tegen het voorstel steunen. Verwacht wordt dat volgende week de wet met enkele wijzigingen toch barbaars gebruik, volgens voorstanders van het verbod. Maar tegenstanders onverdoofd slachten inderdaad zo dierenvriendelijk? Weegt het dierenwelzijn in het onverdoofd slachten, terwijl het dierenleed in de reguliere slacht gewoon kan

NEE

DIERONVRIENDELIJKER?

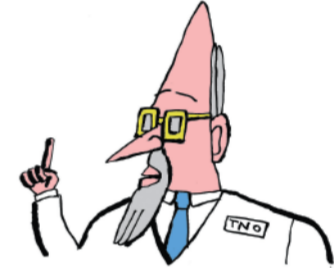
Er bestaat geen wetenschappelijke consensus over dit onderwerp. Er worden veel aannames gedaan over subjectieve begrippen als 'pijn' en 'lijden'. Ook de wetenschappelijke kwaliteit van enkele rapporten die voorstanders aanhalen is dubieus.

De religieuze slacht is juist veel humaner en zorgvuldiger. Dieren worden met veel respect behandeld. De halssnede wordt met chirurgisch scherpe messen uitgevoerd door vakmensen, die een opleiding hebben gevolgd van soms wel tien jaar.

„TNO veegt vloer aan met bewijs voor extra dierenleed en extra stress“
Jonathan van der Geer, woordvoerder ChristenUnie

„Stress is niet altijd slecht in noodsituaties, integendeel. Het leidt tot het opwekken van pijnstilling, door de onmiddellijke productie van endorfinen. Het blijft de vraag of de halssnede überhaupt pijnlijk is.“
Albert Dahan, hoogleraar anesthesiologie

De tegenstanders van het verbod hebben een slimme strategie gekozen om twijfel te zaaien in het maatschappelijk debat. Het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap (NIK) vroeg TNO om drie wetenschappelijke rapporten kritisch te beoordelen. Een reden om juist deze drie rapporten te onderzoeken ontbreekt; ze worden bijvoorbeeld niet aangehaald in de uitgebreide memorie van toelichting op het wetsvoorstel. TNO plaatste inderdaad kritische kanttekeningen bij de wetenschappelijke waarde van deze drie rapporten. Zonder een uitspraak te (willen) doen over de meer dan tweehonderd andere wetenschappelijke publicaties die stellen dat de religieuze slacht wel nadelig is voor het dierenwelzijn. Tegenstanders suggereren vaak ten onrechte dat TNO een uitspraak heeft gedaan over *alle* wetenschappelijk onderzoek naar de religieuze slacht.

DAN DE VRIJHEID VAN RELIGIE?

Mensenleed is erger dan dierenleed. Met dit verbod kwets je een grote groep gelovigen tot in het diepste van hun wezen. Het veronderstelde dierenleed weegt hier niet op tegen fundamentele en in internationale verdragen vastgelegde mensenrechten.

„De Raad acht het niet aanneemelijk dat de inbreuk op het dierenwelzijn een dusdanig dringende maatschappelijke behoefte vertegenwoordigt dat een ongeclausuleerd verbod op onverdoofd ritueel slachten er door kan worden gerechtvaardigd.“
Raad van State

„Een Kamermeerderheid kan zich nu zelfs beter inleven in een kip dan in een gelovige“.
Rosanne Hertzberger, columnist nrc.next

HET VERBETEREN VAN DIERENWELZIEN?

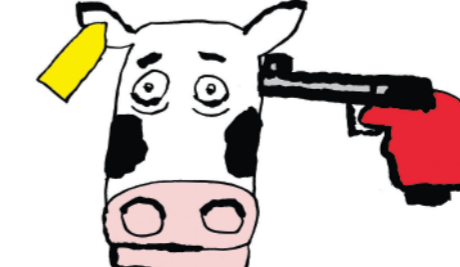
Dit verbod is hypocriet en selectief zolang andere vormen van dierenleed niet worden aangepakt. Daarmee wek je de schijn dat het verbod om de verkeerde (anti-islamitische, antisemitische en/of antireligieuze) motieven wordt ingevoerd.

„Joden hebben bij ons al 400 jaar het recht om te slachten volgens hun religieuze voorschriften. Alleen tijdens de Tweede Wereldoorlog mocht het niet van de bezetter.“
Henk Jan Ormel, CDA

Je moet je niet blindstaren op het slachtproces maar kijken naar het hele leven van het dier. Dieren die halal of kosjer worden geslacht, hebben vaak een veel beter leven gehad dan dieren in de intensieve veehouderij.

Dit is het lastigste argument in de hele discussie. Hoe leg je een niet-gelovige uit waarom je je gekwetst voelt als je geen halal of kosjer vlees mag eten? Allereerst door juist deze emotionele redenen openlijk te bespreken en je niet te verschuilen achter non-issues en drogredenen. Mensen raken sneller overtuigd wanneer ze je begrijpen, dan wanneer je - zoals Arnold Heertje - stelt dat een plant misschien ook wel gevoels heeft. Ten tweede door de waarde van abstracte concepten als vrijheid van godsdienst uit te leggen. Vrijwel niemand legt uit waarom dit zo belangrijk is, en als het al wordt geprobeerd dan worden oorzaak en gevolg omgedraaid. We vinden een recht immers niet belangrijk omdat het in internationale verdragen is opgenomen; we nemen een recht op in internationale verdragen omdat we het belangrijk vinden.

Vrij naar Godwin: Naarmate discussies over het verbod op onverdoofd religieus slachten langer duren, nadert de waarschijnlijkheid van een vergelijking met de nazi's of Hitler één. Niemand wordt rechtstreeks voor nazi uitgemaakt, maar tegenstanders merken wel fijntjes op dat de Duitse bezetter ook al een verbod op de religieuze slacht invoerde. In de argumentatieleer wordt deze drogreden ook wel de *Reductio ad Hitlerum* genoemd. Immers: iets is niet automatisch slecht omdat de nazi's het ooit invoerden. Anders hadden we onze zomer- en wintertijd allang (opnieuw) afgeschaft. Maar goed, ook drogredenen kunnen erg effectief zijn in het maatschappelijk debat. Of dat hier ook geldt, is de vraag. Een meerderheid van de bevolking was namelijk al voor het verbod; die moet je verleiden voor je standpunt. Dat werkt vaak niet door de doelgroep dubieuze motieven in de schoenen te schuiven.

Steun voor wetsvoorstel Partij voor de Dieren wankelt

Het voorstel van de Partij voor de Dieren voor een verbod op onverdoofd religieus slachten kon zich eerder nog op een grote meerderheid verheugen. Alleen CDA, ChristenUnie en SGP waren tegen. Nu kampen voorstanders PvdA, VVD, D66 en GroenLinks met interne tegenstand. Tegenstanders hebben deze partijen voldoende stemmen om het verbod af te wijzen. Waarschijnlijk wordt het volgende week met enkele wijzigingen toch aangenomen. De ledenraad van de PvdA riep afgelopen zondag de Kamerfractie op het wetsvoorstel te verwerpen. De fractie heeft eerder gezegd vóór het voorstel te willen stemmen. De ledenraad is het er niet mee eens dat de fractie bij de besluitvorming over de religieuze slacht het dierenwelzijn boven de vrijheid van religie verkiest. Leden van andere 'Paars-plus' partijen zitten op dezelfde lijn. Zo liet Janneke Snijder (VVD) aan dagblad *De Pers* weten dat ze niet wil dat dieren onnodig lijden, maar tegelijkertijd het advies van de Raad van State dat zo'n verbod de vrijheid van godsdienst raakt, ook niet kan negeren. Bovendien vraagt ze zich af of het onverdoofd ritueel slachten na een verbod niet illegaal doorgaat. Vandaag debatteert de Tweede Kamer over het wetsvoorstel, de stemming wordt volgende week dinsdag verwacht.

Hoe denkt de Kamer erover?

